

וישלה

שו לשי"ס איז ער מפרש, שלא שכח תלמודו מפני טורח הדרך; אבער בפירושו על התורה זאגט ער, שלא שכח תלמודו בבית לבן¹⁰.

דארף מען פארשטיין: וואס איז דער טעם השינוי צווישן די צוויי פירושים?

נאך מער: לכאורה איז איפכא מסתבר — ר'א — בפירושו על התורה, וואו רש"י איז מפרש פשוטו של מקרא, וואלט מער מתאים געווען צו זאגן דוקא (דעם פירוש על השי"ס), לא שכח תלמודו מפני טורח הדרך, און נ"ט, בבית לבן.

— ווארום דער פסוק זאגט דאך, ויבא יעקב שלם עיר שכם, וואס לויט פשוטו של מקרא דארף אויסקומען אז דער "שלם" איז א חידוש אין צוזאמענהיינג מיט יעקב'ס אנקומען אין שכם¹¹.

[אין מדרש¹² שטייט אז יעקב איז גלייך¹³ אויסגעדיילט געווארן מצלעתו

א. אויפן פסוק, ויבא יעקב שלם עיר שכם זאגן חז"ל (אין גמרא²) — און רש"י ברענגט עס אראפ בפירושו על התורה³ — אז "שלם" מיינט: "שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו".

דער זאגן פון "שלם בגופו שלם בממונו" איז נייטיג כמפורש במדרש: "שלם בגופו לפי שכתוב" והוא צולע על ירכו כו' שלם בממונו אע"ג (וואס) . . ט' שנים הי' מכבד אבינו יעקב את עשו באותו הדורון כו' (ועד"ז שטייט אין פירוש רש"י על התורה: שלם בגופו שנתרפא מצלעתו, שלם בממונו שלא חסר כלום מכל אותו דורון).

אבער אויף "שלם בתורתו" שטייט נ"ט אין מדרש קיין פירוש⁴. אין פירוש רש"י געפינט מען אין דעם א סתירה: בפירו-

(1) פרשתנו לג, יח.

(2) שבת לג, סע"ב. ובכ"ר עה"פ (פע"ס, ה) בשינויים. וראה לקמן סעיף ב.
(3) עה"פ.

(4) ולא (כפירוש (ובניהם — פשוטו) הרשב"ם, חוקוני ובחי (עה"פ), עקידה פרשתנו שער כו' שהוא שם עיר. וראה מדרש לקח טוב כאן ש.שלם עיר ירושלים . . לכך אמרו רז"ל שלם על שם יעקב כו'.

(5) ב"ר שם.

(6) פרשתנו לב, לב.

(7) אבל לא ממש, כי בפרש"י עה"ז לא הובא (שה"ז היפך הפשט) ש' שנים הי' מכבד יעקב את עשו בדורון. וראה לקמן הערה 13 בנוגע להרפואה מצלעתו.

(8) ורק מסים. אבל יוסף שכח כו' — בנחלת יעקב כאן, שכונת המדרש היא (כבפרש"י) שלא שכח כו' בבית לבן (משא"כ יוסף שכח תלמודו במצרים). אבל לכמה מפרשים (נור הקודש (השלם) וע"ז יוסף לב"ר שם) גם להב"ר הכונה היא (כבש"ס) שלא שכח תלמודו בדרך (וביפא תואר (השלם) לב"ר שם: בטרדתו בבית לבן ובדרך).

(9) שבת שם.

(10) כמו שהעיר בעץ יוסף לע"י שבת שם. נחלת יעקב שם.

(11) ובנור הקודש (השלם) לב"ר שם (והועתק בעץ יוסף לב"ר שם ולע"י שבת שם) מפרש כן גם במדרש (אבל ראה הערה 13).

וצ"ע במשכיל לדוד כאן שמפרש (ברש"י) שבכולם כבר הי' שלם לפניו (כי נתרפא מיד אח"כ, ונעשה לו נס שלא הי' חסר כלום ממנו אפילו בשעה ששלח הדורון לעשו) — דא"כ למה לא נאמר שהי' "שלם" בסוכות.

(12) ב"ר (פע"ז, ה. וראה הערה הבאה), הובא בפרש"י פרשתנו (לב, לב) — אבל רק כפירוש שני, וגם מדגיש שזהו "מדרש אגדה" ופירוש הראשון זהו פשוטו. וראה הערה 18.

(13) בנור הקודש לב"ר (הנ"ל הערה 11). שמאז התחיל להתרפאות אבל מ"מ לא נרפא לגמרי . . עד בוא . . שכם. אבל ראה פרש"י לעיל שם (ד"ה והוא צולע — המשך לפי האגדה). הי' צולע כשזרחה

וואָרן (דורך, פֿרוּת ורבות' פון זיין צאָנ' וכי') דער חסרון, מכל אותו דורו'.

איז בשלמא לויטן פירוש, שלא שכח תלמודו מפני טורח הדרך' האט אָן אַרט צו זאָגן, אַז קומענדיק אין שכם [וואו ער האט זיך באַזעצט, וכחמשך הכתוב²⁰ ויקן את חלקת השדה גו'"] איז ער גע- ווען, 'שלם בתורתו', טראָץ דעם, 'טורח הדרך' וואָס ער האט דורכגעמאַכט ביז זיין קומען אין שכם.

אַבער לויטן פירוש, שלא שכח תלמודו בבית לבן, האט דער, 'שלם בתורתו' קיין שייכות ניט צו זיין אַנקו- מען אין שכם: די, 'שלימות' איז ביי אים געווען ביים אַוועקגיין פון, בית לבן' —

היינט פאַרוואָס זאָגט רש"י בפירוש על התורה — פשוטו של מקרא — 'שלא שכח תלמודו בבית לבן'?

— (ס'איז ניט קיין קשיא: ווי קען מען בכלל זאָגן אַזא פירוש, 'שלא שכח תלמודו בבית לבן' בעת דער פסוק זאָגט בפירוש, 'ויבא יעקב שלם' (ערשט אַנקומענדיק אין) עיר שכם' — ווייל מ'קען פאַרענטפערן: אין פסוק שטייט דאָך ניט, 'שלם' (נאָר) בתורתו, נאָר

(דורך, 'וירח לו השמש''), ועד'ז בנוגע דעם דורון — 'מלא הקב"ה חסרונו והחזיר לו מיד הכל'י, ולפי' איז ער שוין געווען, 'שלם בגופו שלם בממונו' קומענדיק אין סוכות (מער ווי אַכצן חדשים' איידער ער איז געקומען אין שכם).

אַבער ע"ד הפשט איז דאָס אַלץ גע- ווען אין אָן אופן טבעי' — סיי די רפואה מצלעתו און סיי דער מילוי החסרון בממונו. און דאָס איז דער אויפ- טו פון דעם פסוק, 'ויבא יעקב שלם עיר שכם', אַז קומענדיק אין שכם איז ער געוואָרן שלם, ווייל ערשט דעמאָלט האט ער זיך בשלימות (אינגאנצן) אויס- געהיילט בגופו' און ס'איז נתמלא גע-

השמש', ובמפרשים (רא"ם, גר"א וכי') שלפי האגדה, ה"י צולע' רק בחזילת הוריהה, כי מיד לאחר נתרפא (שכפשוטו נתרפא אז לגמרי), ובמדרש לקח טוב כאן, ועד שבא אל שר עשו ה"י שלם בגופו דכתיב ויאמר אם יבא גוי והכהו'.

(14) פרשתנו שם.

(15) תנחומא באבער פרשתנו יא (ומה שמשיך שנאמר ויבא יעקב שלם, לכאורה הכוונה שבכווא לשם כבר ה"י, 'שלם', אבל נעשה, מיד'. וראה משכיל לדוד שבעה ע"ה 11).

(16) כפרש"י ע"פ (לג, יז) — ממגילה יז, א. ב"ר פ"ח, טז) ששה שם י"ח חדש. וראה גם רש"י ישן ס"פ תולדות.

(17) כי ע"ד הפשט אין אומרים שה"י נס רק אם יש הכרח לזה בפשט'.

(18) עפ"ז (שיעקב ה"י צולע יותר מי"ח חדש, עד הגיעו לשכם) יומחק מש"נ, על כן לא יאכלו בני את גיד הנשה גוי' עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב גוי' (פרשתנו לב, לג) — דפשוטו הלשון משמע שבני ישראל קבלו זה ע"צ מפני, שהזקק יעקב בגיד הנשה'י (חזקוני (בפי הגי') וריב"א ע"ה"ת (בפי הא') שם), ואם נאמר שנתרפא מיד צ"ע שמשום זמן מועט זה שה"י צולע [ובפשטותו] — בניו לא ראו אותו צולע, שה"י זריחת השמש היתה, כאשר עבר את פנואל',

(*) אבל כרבותינו בעה"ת שם, לזכרון הנס שניצל יעקב כ"י שלא נגע אלא בכף ירכו ולא הרגו. וראה עוד פירושים שם (וכן בחזקוני וריב"א שם, ועוד).

מקום ראיית המלאך (שם, לא-לב) — לא יאכלו בני גוי'.

(19) פרש"י וצא ל, מג. — ובפשטות נמשכה ברכה זו גם לאחר יציאתו מבית לבן.

(20) פרשתנו לג, יט. — ואף שגם בסוכות בנה לו בית' (שם, יז) המורה על קביעות (וכמשנ"ת בארוכה בההתועדות, שזהו הכרחו של רש"י בפשט' למפרש ש, שהה שם י"ח חדש') — מ"מ, ה"ז כשה"י בדרך: משאיכ בשכם (שהיא בארץ כנען) שקנה שם נחלה (וראה אבי"ע שם, רמב"ן שם, יח ד"ה ויחזו) [אף שעדיין לא שב, אל בית אבי' (ויצא כח, כא), שזה נעשה אח"כ (פרשתנו לה, כז), ולהעיר מפי הספורנו פרשתנו כאן], וראה לקמן ע' 180.

די תמי' איז נאך גרעסער: איז אנהויב פ' לך²¹ ווערט דערציילט וועגן ברכת הקב"ה צו אברהם²², ואעפער לגוי גדול גו', איז רש"י מפרש: „לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים ממעטת פרי' ורבי' וממעטת את הממון וממעטת את השם לכך הווקע לשלשה ברכות הללו שהבטיחו על הבנים כו'". זעט מען, אז א ברכה בקשר לבנים איז אן ענין עיקרי וואס מען באוואונט ווען עס איז עלול צו ווערן אין דעם א מיעוט (דורך טלטול הדרך) —

איז ביים פסוק „ויבא יעקב שלם" (פון דעם „דרך הזה אשר אנכי הולך") האט לכאורה רש"י געדארפט מפרש זיין אז „שלם" מיינט (אויך) „שלם בבניו"?

ג. וועט מען דאס פארשטיין בהקדים א תמי' כללית אין דעם פירוש רש"י:

לערנענדיק דעם פסוק „ויבא יעקב שלם עיר שכם", נאכן אריכות הסיפור ווי יעקב איז ניצל געווארן פון לבן'ען און עשו'ן, וואלט געדארפט אויסקומען, אז דער עיקר הפירוש פון „ויבא יעקב

שלם" (סחם). קען מען זאגן כוונת הכתוב, אז ערשט קומענדיק קיין שכם איז יעקב געווארן אינגאנצן „שלם", אין אלע²³ דריי זאכן (בגופו בממונו ובתורתו) — אבער בתורתו לחוד איז ער טאקע געווען שלם אויך פריער,

די שאלה איז אבער: וויבאלד מען קען לערנען אז אויך דער „שלם בתורתו" איז פארבונדן מיט יעקב'ס אנקומען אין שכם („מפני טורח הדרך") — פארוואס קלייבט רש"י אויס און פארבינדט עס, ובפירושו על התורה —, דוקא מיטן זמן ווען יעקב איז געווען בבית לבן?!

ב. אויך דארף מען פארשטיין: איז מדרש ברענגט זיך א פערטע זאך אין וועלכער יעקב איז געווען „שלם" — „שלם בבניו, לפי שכתוב בו²⁴ אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והי' המחנה, כרם הכא שלם בבניו".

איז ניט מובן: לכאורה איז אויך אט דער אויפטו (פון „שלם בבניו") מובן אין דרך הפשט²⁵ (ניט נאר אין מדרש, דרך הדרש). פארוואס ברענגט רש"י (בפירושו ע"ה"ת) דעם לשון הגמרא דוקא, וואו עס ווערט ניט געבראכט „שלם בבניו"²⁶?

(21) יריעות שלמה (בדיה נסע סכותה — שם, יז) ושפ"ה לפרש"י כאן. חדא"ג מהרש"א שבת שם (בא"ר קצת). ועוד.

(22) פרשתנו לב, ט.

(23) להעיר מיפ"ת לב"ר שם בנוגע לארבעה ענינים אלה.

(24) ביפה תואר (ועד"ז ביפ"ת השלם) לב"ר שם, דמה שלא הובא בש"ס „שלם בבניו" הוא לפי ש, עשו בפגשו אותם הסביר להם פנים וכבר סר הפחד מיעקב (ואי"כ מה צ"ל כאן שלם בבניו פשיטא שלא נגע בהם) — יפ"ת השלם) ודעת המדרש הוא כדעת הרמב"ן . . (פרשתנו כאן) כי עד שבא (יעקב) לאי פחד לבו מפני חמת עשו', ולכן עד אז חשש שיהי' בהם חסרון. וכ"פ בנור הקודש (והועתק בעץ יוסף) לב"ר שם דעת המדרש. — והרי גם רש"י ס"ל

כהדעה שהי' יעקב. מפחד מעשו, כדברי רש"י כאן „יצא פלוני מבין שיני אריות ובה שלם אף כאן כו'". וכמפורש ג"כ בפרש"י לפנ"ז (לג, יד) הרחוב לו הדרך . . אם דעתו לעשות לי רעה כו'. וראה רע"ב לפרש"י לג, יז.

בנחת יעקב כאן פרש"י מביא רק הדברים שנעשים בהם חסרון . . אבל בניו לא נעשה בהם חסרון ממש אלא הי' דואג פן יבא והכני, אבל תורה מאחר שהי' בבית לבן הוה כאלו נעשה חסרון . . שהי' ראוי יעקב להיות חסר'.

אבל צ"ע חילוקי בין „תורה לבניו", שהרי גם זה מה שהי' דואג פן יבא והכני לא הי' חשש בעלמא כ"א מפני שהי' נדרש דורון תפלה ומלחמה (רש"י פרשתנו לב, ט ד"ה הב). וע"פ טעם „הי' ראוי שיעשה בהם חסרון. ועוד: בפרש"י בפסוק זה עצמו (הובא לעיל) מפורש „יצא פלוני מבין שיני אריות ובה שלם" (כדלקמן סעיף ג), והרי גם בניו בכלל זה.

(25) יב, ב.

ד. וי"ל הביאור בזה:

גלייך נאך דעם ווי יעקב איז אַוועק קיין חרן האָט אים דער אויבערשטער מבטיח געווען³⁰, והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך גו', וואס דאָס מיינט (פשוטו ש"מ) לכל לראש — די שמירה פון עשו ולבן (ווי רש"י איז דאָרט מפרש³¹, לפי שהי' ירא מעשו ומלבן³²).

ובמילא דאָרף דער פסוק ניט מדגיש זיין אַז די הבטחת הקב"ה איז מקיים גע- וואָרן און יעקב איז אָנגעקומען „שלם" פון עשו ולבן — דאָס איז מובן מאליו³³.

וע"ד ווי באַ אברהם'ען, וועמען דער אויבערשטער האָט מבטיח געווען (כנ"ל ס"ב, ביים אָנזאָגן³⁴, „לך לך גו'), ואעשך לגוי גדול גו', אַז דער טלטול הדרך וועט ביי אים ניט ממעט זיין פון די „שלשה דברים" — געפינט מען ניט אַז דער פסוק זאָל ערגעץ מדגיש זיין, אַז כך הווה — „ויבא אברהם שלם" (וכי"ב)³⁵.

פאָרוואָס זאָגט עס דער פסוק ביי יעקב'ן? לערנט דעריבער רש"י, אַז דאָ רעדט זיך ניט וועגן א „שלימות" וועל- כע איז נכלל אין הבטחת הקב"ה, והנה אנכי עמך ושמרתיך גו', נאָר וועגן

שלם איז בפשטות — ער איז אָנגע- קומען גאָנץ, אומבאַשעדיקט פון לבן און עשו. און ווי רש"י אַליין איז גלייך מפרש²⁶ (אין אַ ד"ה לאח"ז), בבואו מפדן ארם — כאדם האומר לחבירו יצא פלוני מבין שיני אריות ובא שלם, אף כאן ויבא שלם מפדן ארם מלבן ומעשו שנזדווגו לו בדרך²⁷,

אַבער רש"י זאָגט — פשוטו של מקרא — אַז „ויבא יעקב שלם" איז (ניט בשייכות צו זיין הצלה פון דער סכנה מצד לבן ועשו, נאָר) אַ כללית'דיקע „שלימות" בשייכות צו גופו ממונו ותורתו? ויתרה מזה — פון וואָנעט לערנט מען עס אַפ?²⁸

וכזה גופא תמי', אַז „שלם בגופו" מיינט ניט הצלת גופו פון סכנה, נאָר „שנתרפא מצלעתו!"

[מען קען ניט זאָגן אַז דער הכרח איז פון דעם לשון „שלם", פון וועלכן ס'איז משמע אַז פריער איז געווען אַ חסרון (און נאָר אַ חסרון), און דערנאָך איז עס נשלם געוואָרן²⁹ — ווייל (נוסף לזה, אַז אין דעם פרש"י שלאח"ז (הנ"ל) זאָגט ער בפירוש לשון „שלם" בשייכות צו אַ הצלה „מבין שיני אריות" — איז פון דעם פרש"י גופא מוכח אזוי, וואָרום) רש"י זאָגט דאָך „שלם בתורתו שלא שכח תלמודו"; זעט מען, אַז אע"פ אַז לפועל איז ביי אים קיין חסרון ניט גע- ווען, פאָסט צו זאָגן דערויף „שלם", מצד דער אפשריות פון אַ חסרון³⁰ — קען מען דאָך זאָגן דאָס זעלבע בנוגע צו הצלתו מעשו ולבן].

(26) וראה רמב"ן כאן (הובא לעיל הערה 24).

(27) להעיר מיריעות שלמה (בד"ה נסע סכותה — שם, יז) שפ"ח והגהות לדבק טוב לפרש"י כאן.

כלי יקר כאן.

(28) ראה נחלת יעקב כאן (הובא לעיל הערה 24).

(29) ראה הערה 24.

(30) ויצא כח, טו.

(31) שם ד"ה אנכי עמך.

(32) ומה שפרש"י „יצא כח ובא שלם" — לא נלמד זה מתיבת „שלם", כיא מהמשך לשון הכתוב, ההוספה „בבואו מפדן ארם", שמהו למדין ש„שלם" קאי גם על ענין זה. וגם זה הוא לא כדי להודיע (שנתקיימה ההבטחה) ויצא שלם מבין שיני אריות, כיא רק שהתורה מספרת זה בסגנון „כאדם האומר לחבירו" (לשון רש"י כאן).

(33) לך יב, א.

(34) ואם מפני שמוכח כן מפשטות הכתובים והסיפור ע"ד אברהם — הרי גם ביעקב כן, ולמה הוצרך הכתוב להדגיש בפירוש „ויבא יעקב שלם"?

אינעם קיום הבטחת הקב"ה, ושמרתיך גוי לא אעזבך גוי" (וואס מיינט אז ער וועט האבן "לחם לאכול גוי"). פונדעסטוועגן האט אים דער אוי-בערשטער ממלא געווען דעם גאנצן חסרון "מכל אותו דורון".

"שלם בתורתו שלא שכח תלמודו בבית לבן": די נתינת מקום אז יעקב זאל פארגעסן תלמודו בבית לבן, איז נישט צוליב דער ווירקונג פון יעקב'ס זיין צוזאמען מיט לבן הרשע

— אויף דעם האט יעקב געבעטן ושבתי בשלום — "שלם מן החטא שלא אלמד מדרכי לבן", וואס דאס איז מקוים געווארן (און ווי יעקב האט געשיקט זאגן עשו "עם לבן הרשע גרתי ותריג מצות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים") —

נאך ווייל' יעקב איז אין בית לבן גע-ווען פארנומען מיט גרויס איבער-געגעבנקייט צו זיין ארבעט אלס רועה צאן (ווי מען דארף עס טאן ע"פ תורה) — און ווי ער האט געזאגט "בכל כוחי עבדתי גוי", "הייתי ביום גוי בלילה ותדד שנתי מעיני"; און אויף דעם אופן

מאורעות מיוחדות וועלכע זיינען עלול צו גורם זיין אז יעקב זאל נישט זיין שלם, נישט קוקנדיק אויף הבטחת הקב"ה הנ"ל — איז אפ"כ "ויבא יעקב שלם".

און דערפון וואס דער פסוק זאגט "שלם" סתם איז מוכח, אז דאס איז גע-ווען נישט נאך אין איין פרט, נאך "שלם" כפשוטו איז אלע זיינע פרטים — און דאס זיינען די דריי ענינים וואס רש"י רעכנט אויס:

"שלם בגופו שנתרפא מצלעתו": דאס וואס יעקב איז געווען "צולע על ירכו" איז געווען א תוצאה פון זיין מלחמה מיט "שרו של עשו" — א מלאך, א שליח פון אויבערשטן, און וויבאלד אז דאס איז אן ענין וואס איז געטאן גע-ווארן צו יעקב (מאיזה טעם שהוא) דורך א מלאך של הקב"ה, איז מוכן, אז דאס האט נישט צו טאן מיט (דעם וואס ווערט באווארנט אין) דער הבטחה "ושמרתיך" פון עשו ולבן.

"שלם בממונו שלא חסר כלום מכל אותו דורון": אויך נאכן געבן עשו "כל אותו דורון" איז ביי יעקב'ן געבליבן א רכוש גדול, כמובן מפשטות הכתו-בים⁴⁰. ובמילא, אפילו ווען ביי יעקב'ן וואלט נישט נתמלא געווארן דער חסרון הדורון, וואלט עס נאך נישט געמינערט

(41) ויצא כח, כ ובפרשי שם.

(42) ויצא שם, כא ובפרשי שם.

(43) ואיצ לפרש זה. — ועפ"י מתורץ דרשי (לשיטתי) שהתפלל יעקב שיהי שלם מן החטא

הולל'ם ויבא יעקב שלם מן החטא.

(44) פרשי' ריש פרשתנו (לב, ה).

(45) עפ"י מתורצת בפשטות קושיית הנחלת יעקב כאן, ואיצ לחילוקי בין מצות לתורה כו'.

(46) עד שלמים מהנהגת יעקב אופן חיוב עבודת הפועל (רמב"ם הל' שכירות בסופן. טושי"ע חרימ סריס שלו. שו"ע אדה"ז חרימ הל' שאלה ושכירות כו' סיכ. וראה לעיל ע' 139 ואילך). ולהעיר משו"ע אדה"ז שם הל' נזקי גוף ונפש סיד — בקרא סק"ב.

(47) ויצא לא, ו (הובא בהנסמן בהערה הקודמת).

(48) שם, מ.

(35) פרשי' פרשתנו לב, כה, לג, י.

(36) ראה פרשי' לב, כז, שם, כט-ל.

(37) פרשי' שם, ל.

(38) וייל בפשטות — כדי שידה לו על הברכות

(רשי' שם, כז-כט).

(39) ומתורצת קושיית החזקני וריבא עה"ת (שם, כו, וראה רשבים שם, כה, כט).

(40) ד"פרוך האיש מאד מאד גוי" (ויצא ל, מג (ובפרט ע"פ פרשי' שם), וראה שם לא, טז, שם, יח. פרשתנו לב, ו). ובפשטות הוא הרבה יותר מהדורון ששלח. וראה פרשתנו לג, יא. — וברשבים כאן: וכי בשביל מיעוט דורון שנתן לעשו הוצרך לכתוב כו.

הקב"ה לאברהם אז זיין טלטול הדרך וועט ביי אים נישט ממעט זיין פון די "שלשה דברים".

ו. מיינה של תורה אין פירוש רש"י:

מ'האט גערעדט⁵², אז די הליכה פון יעקב'ן קיין חרן איז מרמז אויף הליכת בניו⁵³ — בני ישראל (ומעשה אבות סימן⁵⁴ לבנים) — אין גלות; זאגט דער פסוק, "ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען בבואו מפדן ארם": דער אוי-בערשטער איז מבטיח יעדער אידן אז ער וועט זיך אומקערן שלם גאנצער-הייט פון גלות⁵⁵.

איז רש"י מבאר און מוסיף, אז דאס וואס לבן ועשו קענען (מצ"ע) נישט אָנ-רירן א אידן און ער (יעקב) קומט אָן "שלם" קיין ארץ ישראל — דער ענין איז א מילתא דפשיטא, נישט דאס איז דער אויפטו פון "ויבא יעקב שלם": אויף דעם האט דער אויבערשטער מלכתחילה מבטיח געווען נאך איידער מ'איז אַראָפּ אין גלות — "והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך גוי", און קיינער האט נישט כח צו אַנרירן א אידן ח"ו.

דער חידוש איז, אז אפילו אין די ענינים וואס לכאורה — מצד דעם סדר ווי ס'איז אויסגעשטעלט מלמעלה — איז פאַראַן אַן אַרט אַז גלות זאָל פועל זיין אַ חסרון אין א אידן, ביז אז בפועל ווערט אַ חסרון (ע"ד ווי ביי יעקב'ן) — זאָגט דער פסוק, "ויבא יעקב שלם", אז דער חסרון איז נישט קיין אמת'ער; ס'איז בלויז אַן ענין לפי שעה, אַבער ס'וועט

האָט ער געאַרבעט "עשרים שנה"⁵⁶. איז פאַרשטאַנדיק דער חידוש הכי גדול, אז נישט געקוקט אויף דעם אַלעם, איז "לא שכח תלמודו בבית לבן".

— דער חידוש איז אַבער נישט פאַר-בונדן מיט הבטחת הקב"ה, "ושמרתיו בכל אשר תלך גוי" [וואָרום ווען יעקב פאַרנעמט זיך מיט דעם אופן מלאכה זייענדיק בביתו, באַרץ כנען, וואָלט ער אויך דאָן געדאַרפֿט אַ ברכה מיוחדת נישט צו פאַרגעסן תלמודו]. און דאָס איז דער חידוש אין פסוק, "ויבא יעקב שלם" — שלם בתורתו — שלא שכח תלמודו בבית לבן.

ה. עפ"ז פאלן אויך אַפּ בדרך ממילא די צוויי אויבנדערמאָנטע תמיהות (הנ"ל סעיף א"ב) אויף פירוש רש"י:

רש"י קען נישט ברענגען דעם ענין פון "שלם בבניו" — אז עשו האָט נישט גע-קענט אַנרירן בניו של יעקב (אם יבא עשו גוי") — דאָס ווערט דאָך נכלל אין הבטחת הקב"ה, "ושמרתיו גוי" און דער פסוק דאַרף עס נישט דערציילן, כנ"ל.

און מהאי טעמא קען רש"י נישט מפרש זיין בפירושו על התורה⁵⁷ אז "שלם בתורתו" מיינט, שלא שכח תלמודו מפני טורח הדרך" — ווייל אויך דער ענין איז נכלל אין הבטחת הקב"ה, "ושמרתיו בכל אשר תלך גוי", אז דער אויבערשטער וועט אים היטן פון יעדן ענין בלתי רצוי וואָס די הליכה — כולל דעם טלטול הדרך קען גורם זיין (ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך⁵⁸); ע"ד ברכה

(49) שם, לה, מא.

(50) משא"כ בפירושו לשי"ט מפרש, מפני טורח הדרך — כי זה שייך יותר להזמן דו"בא יעקב שלם (כנ"ל סעיף א), ולהעיר, שהמצב דרש"י (שבשבת שם) דומה (יותר) לטורח הדרך (ולא לבית לבן). (51) שם כח, כ.

(52) לעיל ס"ע 152 ואילך. ושי"ט.

(53) ראה אגה"ק ס"ז (קיא, סעיף) שנשמחו של יעקב, כלולה מכל הנשמות שבישראל מעולם ועד עולם.

(54) ראה לעיל ע' 153 הערה 39.

(55) ראה רמב"ן שבהערה 60.

בגופו שנתרפא מצלעתו — אז לאחר
ווי מען פירט דורך די עבודה אין גלות,
ווערן די יסורים אינגאנצן בטל, „נתרפא
מצלעתו“ באופן אז ער איז שלם⁶³.

ווייל דאס איז מלכתחילה ניט געווען
א מציאות אמיתית, נאר בלויז א „נסיון“
אויף מגלה זיין דעם תוקף המסירת נפש
פון א אידן.

ה. „שלם בממונו שלא חסר כלום
מכל אותו דורו“:

דער תכלית פון גלות איז ניט נאר אז
דער איד אליין זאל דערפון ארויס-
קומען גאנץ ושלם, נאר אז ער זאל אויך
איבערמאכן די ענינים פון גלות און זיי
מאכן ממנו⁶⁴, מהפך זיין לקדושה. ע״ד
ווי יעקב איז ניט נאר אליין ניצל גע-
ווארן פון לבן ועשו, נאר ער האט מיט-
גענומען פון לבן א ריבוי עצום אויף
וועלכע לבן האט געזאגט „כל אשר אתה
רואה לי הוא“⁶⁵; ע״ד — אויפגעטאן די
אתהפכא אין עשרן גופא, אז תמורת זה
וואס עשו האט אים געוואלט הרגנען,
איז „וירץ עשו גו' ויחבקהו גו' וישק-
הו“⁶⁶, ביז אז לדעת רשבי״י איז עס גע-
ווען „בכל לבו“ (כאטש אז „הלכה בידוע
שעשו שונא ליעקב“)⁶⁷.

63 רפואה שעוקרת החולי מעיקרא (ראה צפצפ'נ
לרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב בסופה) שאפילו בשמו

אינו חסר (אין רושם).
64 כידוע (ד"ה כי מנסה תשיח פ"א וחי') ד"ה
נתת ליראך בסהימ תישא פ"א — ובהנסמן שם.
ועוד) שנסיון אינו דבר מציע, רק שבא (דמיון)
להעלים ולמנוע. וכמרוזל (תנחומא וירא כב. ועוד)
גבי נסיון העקידה.

65 שהחוררה חסה על ממנו של ישראל (ר"ה כו,
א. ושינ').

66 (ויצא לא, מג) ולא ענהו יעקב ע"ז.

67 פרשתנו לג, ד.

68 וראה שפירא לאדהאמ"צ ח"א ד"ה פדה
בשלום סייא.

69 ספרי בהעלותך (ט, י"ד) — הובא בפרש"י

ווערט דער חסרון בטל און „ויבא יעקב
שלם“.

און דאס זיינען די דריי ענינים וואס
רש"י זאגט, כדלקמן.

ז. „שלם בגופו שנתרפא מצלעתו“:

איינער פון די עלויים אין דער
עבודה איז זמן הגלות איז — די עבודה
פון מסירת נפשו⁶⁸. וואס דערפאר קומען
ר"ל די יסורי הגלות כו' — אלס נסיון,
„מנסה היא אתכם גו'“⁶⁹, כדי צו ארויס-
רופן ביי אידן ענין המסירת נפש.

און דאס איז דער ענין וואס „שרו של
עשו“ האט „ויגע בכף ירכו“ של יעקב,
און ווי דער רמב"ן⁷⁰ איז מבאר דברי
המדרש עה"פ: „נגע בכל הצדיקים
שעתידין להיות ממנו זה דורו של שמד“
— אז דאס איז דער רמז אויף די יסורי
הגלות ביז אין דעם ר"ל שווערסטן
אופן⁷¹; וואס די יסורים זיינען כדי צו
דערוועקן ביי אידן זייער מסירת נפשו⁷².

קען מען ח"י מיינען, אז וויבאלד די
יסורים קומען באמת ניט פון עשו
למטה, נאר פון „שרו של עשו“⁷³ — זיי
קומען מלמעלה בכדי ארויסצוברענגען
ביי אידן מסירת נפש — זיינען זיי א
מציאות אמיתית וואס האט א קיום ח"י;
אויף דעם קומט די באווארעניש: „שלם

56 ראה סהימ קונטרסים ח"ג ע' קכא ואילך.
סהימ אידיש ע' 5 ואילך. 7 ואילך. סהימ תשיט ע'
118 ואילך. ועוד.

57 ראה יג, יד. וראה הנסמן בהערה 64.

58 פרשתנו לב, כו.

59 ב"ר ספע"ז (בשינוי לשון קצת).

60 ראה רמב"ן שם. ומסיים: והכל סבלנו ועבר
עלינו כמו שרמו ויבא יעקב שלם.

61 להעיר מדריה וירח תשיח וסופו, לקיש
ח"כ (ע' 35 ואילך) — ע"ד מסנף דדורו של שמד.

62 להעיר מהביאור במחזיל. שטן ופנינה לשיש
נתכוונר (ב"ב טז, א. לקוית חוקת סא, ספ"ד ואילך.
מאמרי אדה"ז — אתהלך לאונאי ע' קנה. ועוד).

וואס ער האט געשיקט עשרין, עד"ז איז ביי יעדער אידן, אז כדי צו מברר ומהפך זיין לקדושה די ענינים פון וועלט (עשו¹⁷) ובפרט פון גלות, דארף ער (לאחרי הקדמת עבודת התפלה) אויס-נוצן פון זיין ממון כ" ווי א „דורון“ — גיט פון זיין זמן אויף חורש, זורע¹⁸, מלאכתך אשר תעשה¹⁹ — וועלכער האט געדארפט זיין בלימוד התורה — און ס'ווערט די שאלה תורה מה תהא עלי²⁰ — צו מברר זיין די וועלט (עשו) — ד.ה. ער לאזט זיך אראפ אין וועלט און פארנעמט זיך מיט ענינים גשמיים — חרישה כ" (בלשון הידוע²¹): זיך אנטאן אין „לבושי המתברר“ כדי צו קענען פועל'ן אויף וועלט.

דערביי קען ווערן די שאלה: וויבאלד די עבודה איז (ניט אין אן אופן פון נסיון, וואס איז ניט קיין מציאות אמיתית, נאר) אן ענין של בירור העולם, אויף איבערמאכן וועלט, וואס דאס איז א מציאות אמיתית, ובמילא איז דא א חסרון „בממונו“ (— כדי צו אויפטאן דעם בירור) — ד.ה. די ירידה פון זיינע כוחות וזמנו אין גשמיות העולם איז ח"ו א דבר של קיימא

— באווארנט מען, אז אויך דער חסרון (וירידה) איז נאר לפי שעה, און סוף-סוף ווערט א איד און בלייבט „שלם“ אויך „בממונו“. בשעת מען גייט צו דער גאולה, נעמט מען מיט אויך די

[און דאס איז די הכנה²² צום זמן פון וועלן מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה²³: ניט נאר וועט מען משפט'ען עשו, נאר, והיתה לה' המלוכה — ער וועט אנערקענען מלכותו של הקב"ה. ובלשון הרמב"ם²⁴ „ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר²⁵ כי אז אהפוך אל עמים גו' לקרוא כולם בשם ה' גו'“].

וכשם ווי יעקב האט דאס אויפגעטאן דורך דעם „דורון“ (בהקדמת התפלה)

פרשתנו עה"פ (בפי' ה'). — השייכות לרשב"י (דוקא) נח' בהתועדות. וראה גם לקו"ש ח"כ ע' 151 ואילך.

(70) כי גם לרשב"י הי' זה רק „באותה שעה“ (ראה בארוכה לקו"ש שם).

(71) עובדי א. כא — מההפטורה דפרשתנו. וע"פ המבואר בפנים (ובהערה הקודמת) מובן הטעם (הפנימי) שלא הובא בפרשי' עה"ת (פרשתנו לג, יד) סיום הכתוב („והיתה לה' המלוכה“) ואפילו לא רמזו ב„גו“.

— דלכאורה: מהתיבות וועלן מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו' לחדד אין ראי' (לכאורה) שיעקב ילך שיערה, כי אפ"ל שהמשפט יהי' בהיות המושיעים — יעקב (כפשוטו לשון הכתוב), בהר ציון²⁶; ומסיום הכתוב והיתה לה' המלוכה, ממנו מובן שיעקב (בניי) ימלך בשעיר, שילך שם (כפשוטו)²⁷.

כי האתהפכת דעשו באופן של „והיתה לה' המלוכה“ תהי' בגלוי רק לעיל, משא"כ בעשו היתה רק לפי שעה, או רק אתחכא (ע"ד ענין המשפט).

(72) ה' מלכים ספריא.

(73) צפני' ג, ט.

(74) ראה (אליהו זוטא פ"ט. ועוד) שעשו ויעקב חלקו ביניהם עוה"ז לעשו ועוה"ב ליעקב.

(75) ראה ברכות לה, ב.

(76) שאז וברכך (בכל אשר תעשה) — ראה טו, יח ובספרי שם.

(77) ראה ד"ה פדה בשלום (בשע"ת שם) ס"ד. ד"ה ולאחותו הבתולה תרכיז, תרכ"ט. המשך פדה בשלום תרנ"ט (ע' קסב) ותשי"ד (פ"ט). ועוד.

(*) וכ"ה בב"ר פנ"ח, יד (נאלא שבכמה דפוסי' הב"ר נוסף „וגו...“ יל"ש פרשתנו עה"פ. אבל ביל"ש עובדי שם הובא גם סיום הכתוב, שהרי שם מקומו (כולל גם ויעקב) הזמן לעת"ל).

(**) ע"ד הפשט יש לומר שמחורץ ע"פ פרשי' לעיל (נח יא, ה. ועד"ז בפרשי' ירא יח, כא). בא ללמד לדיינים שלא ירשינו הנדון עד שיראו כו' — וא"כ מובן דבכ"י „לשפוט את הר עשו“ צריכים השופטים לילך שם לראות כו'.

איז די כוונה אין דעם ניט נאָר (כפשוטו הלשון) אינעם מובן פון גלות כפשוטו, אַז מלכיות האָבן ניט קיין שליטה אויף אַ נשמה, נאָר נאָכמער: אַז אויך די עבודה מיט גלות רירט ניט אַן די (פנימיות ה)נשמה וואָס איז העכער פון גלות⁸¹. די ירידה פון דעם אדם אין גלות צו מברר זיין די עניני הגלות איז בלויז נוגע די חיצוניות הנשמה, אָבער אין דער נשמה עצמה וועלכע איז, אין גלות ניט פאַרטריבען, איז ניט שייך קיין ירידה חוץ.

און דעריבער „לא שכח תלמודו בבית לבן“ — די תורה וואָס יעקב האָט גע- לערנט זייענדיק, נטמן בפרישות פון וועלט, איז ביי אים געבליבן גאנץ אויך בבית לבן.

ומעשה אבות סימן לבנים⁸², אַז יעדער איד האָט די נתינת כח פון יעקב, ער זאָל ניט נאָר זיין „שלם“ אַרויסגייענדיק פון גלות, נאָר אפילו בשעת'ן גלות גופא, געפינענדיק זיך „בבית לבן“, קען ער זיין אין אַ דרגא פון „לא שכח תלמודו“ — זיינע רוחניות'דיקע ענינים בלייבן גאנץ, „שלם בתורתו“.

(משיחת ש"פ וישלח תשמ"ג)

גשמיות ונכסיו פון אַ איד, איז אַן אופן אַז זי ווערט שלם — בשלימות, נתעלה ונכלל אין קדושה.

ט. „שלם בתורתו שלא שכח תלמודו בבית לבן“:

דער ענין פון תלמוד תורה בשלימותו פאָדערט אַ פרישות פון וועלט. וע"ד ווי מען געפינט באַ יעקב, אַז ער איז גע- ווען „יושב אוהלים“ און נטמן בביר מדרשו של עבר י"ד שנה⁸³. טענה'ט אַ איד: וויבאלד מען מאַנט פון אים צו פאַרנעמען זיך מיט די „בירורים“ פון גלות אין מקום הגלות, איז דאָך ניט שייך אַז ער זאָל אָנהאַלטן בשעת מעשה זיין דרגא נעליה אין תורה.

זאָגט מען אים, אַז יעקב „לא שכח תלמודו בבית לבן“: ביי די פריערדיקע צוויי ענינים — גופו וממונו — קען ווערן לפי שעה אַ חסרון בפועל, נאָר דערנאָך ווערט עס נשלם: אָבער בנוגע צו תורה, קען ביי יעקב'ן מלכתחילה קיין חסרון ניט ווערן.

וואָרום (כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸⁴): „נאָר אינזערע גופים זיינען איבער- געגעבן אין גלות ושעבוד מלכיות, אָבער אינזערע נשמות האָט מען אין גלות ניט פאַרטריבען, און אין שעבוד מלכיות ניט איבערגעגעבן“.

78) תולדות כה, כז ובפרשי שם.

79) פרשי ס"פ תולדות. ועד.

80) בשם אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע —

שיחת ג' תמוז תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' קצו. לקריד

חיד תרצב, א. סה"מ קונטרסים ח"א קעה, ב).

81) עיין הלכות ת"ת לאדה"ז (פ"ב, סו"ט) דא"ן

שכחה לפני כו' — בלפני כסא' כו', מוח הזכרון, שבנשמות כאורא מבני. וראה לקרית ס"פ קדושים.

82) ראה בענינו (ויבא יעקב שלם) רמב"ן שהובא לעיל סעיף ו.

וישלה ב

רושים אויפן וואָרט „קשיטה“, כמו: א) אין תרגום יונתן (ותרגום ירושלמי) — „מרגליין“ (מרגליות), „קשיטה“ איז פון לשון קישוטים; ב) דער אבן עזרא (אין איובי) זאָגט אַז „קשיטה“ מיינט „כבשה קטנה“; און לויט כמה מפרשים¹⁰ איז דאָס די כוונה אין תרגום אונקלוס דאָ וואָס איז מתרגם „קשיטה“ — „חורפן“, ווי מען געפינט פריער (אין פ' וירא) אַז „שבע כבשות הצאן . . שבע כבשות“¹¹ איז אונקלוס מתרגם „חורפן“¹² —

וואָס איז דער הכרח (אין פשוטו של מקרא) צו טייטשן „קשיטה — מעה“¹³, ווי מען רופט עס בכרכי הים, און ניט ווי די תרגומים פון ארץ ישראל (ושכם בכללה) „מרגליין“¹⁴, אָדער „כבשה“ —

א. אין היינטיקער סדרה ווערט דערציילט, אַז בשעת יעקב איז גע- קומען קיין „שכם אשר בארץ כנען“¹, האָט ער געקויפט „חלקת השדה אשר נטה שם אהלו . . במאה קשיטה“².

שטעלט זיך רש"י אויפן וואָרט „קשיטה“ און איז מפרש: מעה. אמר'י רבי עקיבא כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למעה קשיטה (און דערנאָך שטייט אין חצאי עיגול: ותרגומו חורפן, טובים חריפים בכל מקום כגון עוברי לסוחר).

דער טעם פאָרוואָס רש"י דאַרף מפרש זיין דעם וואָרט „קשיטה“ איז מובן בפשטות — היות אַז „קשיטה“ איז ניט קיין תיבה רגילה כלל.

[אַ חוץ אין סוף יהושע', וואו דער פסוק חזר'ט איבער האמור בפרשתנו אַז „חלקת השדה אשר קנה יעקב (איז גע- ווען) במאה קשיטה“, נאָר איין מאל, אין סוף איוב' — „ויתנו לו איש קשיטה אחת“]

מוז דעריבער רש"י אָפטייטשן פאָרן „בן חמש למקרא“ אַז „קשיטה“ מיינט „מעה“, און ער ברענגט דערויף די ראיי פון „אמר רע"ק כשהלכתי כו“.

מען דאַרף אָבער פאָרשטיין: אמת אַז אין „כרכי הים היו קורין למעה קשיטה“ — מען געפינט אָבער אין חז"ל נאָר פיי-

(8) וכיה דעת ר' יהושע דסכין בשם ר' לוי בביר עה"פ (פערט, 1) — ראה מדרש שכל טוב כאן. מת"כ ועץ יוסף לביר שם. רש"ש שם. וראה עוד (ומפרשי הביר שם לפניו) שהובא לקמן בפנים. וראה של"ה מס' פסחים (קסט, ב) דמאה קשיטה. רומזין למאה קישוטין דשכינה. ולהעיר שהרמ"ע מפאנו קרא לא' ממאמרי (בספרו עשרה מאמרות) מאה קשיטה. והם מאה סימנים (שהיג להחידא' מע' ספרים). (9) שם.

(10) רד"ק ועוד כאן. מדרש שכל טוב. וכ"כ באוהב משפט (להתשבץ) — וויניציאה, שטט — לאיוב שם. באר מים חיים (לאחי המהר"ל) על פרשי כאן. ועוד. וראה לקמן הערה 43.

(11) כא, כח"ל.

(12) וכיה בתיב"ע וירא שם. תרגום ליהושע ואיוב שם.

(13) וכן פרשי באיוב שם (בלי הראי' מרע"ק).

(14) ואף ש„קשיטה“ היא בשיין (שמאלית) וקישוט בשיין (ימנית) — ראה רש"י לעיל (בראשית א, ח) דפיי והראשון דשמים (שיין ימנית) הוא שא מים (שיין שמאלית) — ולא כתב עיז, מדרשר וכיו"ב.

(1) לג, יח.

(2) שם, יט.

(3) ר"ה כו, א. וראה לקמן בפנים סעיף ג.

(4) ראה לקמן סעיף ד.

(5) ח"ש כג, טו.

(6) כד, לב.

(7) מב, יא.